

SP1 2023

FREDERICIA GYMNASIUM

Navn: XX, YY, ZZ

Fag og niveau	Vejleder
HISTORIE A	AA
DANSK A	BB

Område/emne

Er folketingsvalg retfærdige?

Opgaveformulering

Er det danske valgsystem retfærdigt?

I skal som en del af besvarelse komme ind på:

- Det danske valgsystems opbygning og funktion i forbindelse med folketingsvalg.
- Forklare og illustrere de matematiske principper, som et folketingsvalg afvikles efter med udgangspunkt jeres kreds i forbindelse med folketingsvalget 1. November 2022.
- Diskutere om Folketingsvalg opfylder kravene om matematisk og demokratisk retfærdighed

Husk at påføre eventuelle bilag

Opgavens omfang: 4-5 sider à 2400 tegn (inkl. mellemrum).- ekskl. forside, indholdsfortegnelse, fodnoter, litteraturliste og eventuelle bilag.

Denne side skal indsættes som forsiden i besvarelsen.

Opgaven afleveres i AA og BBs dueslag og uploades på lectio, som gruppeaflevering - senest ...- dag den ... kl. ..

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	3
HVAD ER FORHOLDSTALSVALG?	3
DET DANSKE VALGSYSTEMS OPBYGNING	3
UNDERSØGELSER OM MANDATFORDELING).....	5
PRINCIPPER FOR RETFÆRDIGHED	6
VARDEKREDSEN:	7
DISKUSSION (ER DEMOKRATIET RETFÆRDIGT I DANMARK?).....	8
RETFÆRDIGHED OG PARADOKSER	8
KONKLUSION.....	9
LITTERATURLISTE:.....	9
BILAG	11
BILAG 1:	11
BILAG 2:	11
BILAG 3:	12
.....	12
BILAG 4:	12
BILAG 5:	13
BILAG 6:	13
BILAG 7:	14
BILAG 8:	14
BILAG 9:	15
BILAG 10:	15
BILAG 11:	16
BILAG 12:	16

Indledning

At gå til valg lyder nemt nok, hver gang der er valg, går de fleste valgkyndige danskere ud og stemmer, men de fleste ved faktisk ikke hvordan stemmerne bliver talt op, eller hvordan en regering bliver dannet.

I denne opgave, vil vi undersøge om det danske valgsystem er den bedste måde at få retfærdighed i et demokrati. Vi vil komme ind på hvordan det danske valgsystem fungerer, hvordan de forskellige mandater bliver fordelt ud til partierne og hvilke metoder der benyttes. I opgaven sammenligner vi Vardekredsen med Sydjylland storkreds. Her kigger vi på hvordan mandaterne er blevet fordelt i de enkelte kredse, sammenlignet med en storkreds. Vi vil også forklare hvilke fordele det matematiske og det demokratiske i valgsystemet har.

Hvad er forholdstalsvalg?

I Danmark har vi forholdstalsvalg. Forholdstalsvalg går ud på, at det antal stemmer man får i valget, er de samme antal pladser man får i parlamentet.¹ Danmark har nemlig parlamentarisk demokrati, som betyder at det er os vælgere, der afgør hvem der skal i folketinget.² Vores demokrati er bygget op omkring den parlamentariske styringskæde (Se bilag 1). Alt magten er nemlig afhængig af folks syn på hvordan et samfund skal bygges op³. Da det er op til folket at vælge repræsentanter til folketinget.

Det danske valgsystems opbygning

Danmarks valgsystem er bygget op omkring 6 trins modellen. 6 trins modellen beskriver fordelingen af mandater til et folketingsvalg, der sørger for et lige forhold mellem antal stemmer og mandater.

Ved et folketingsvalg skal der vælges 179 medlemmer til folketinget, og de 179 mandater skal fordeles ud i landet. Grønland og Færøerne får 2 mandater hver og de resterende 175 mandater bliver fordelt ud til de tre landsdele.

---

¹ Jensby, 2022, s. 226

² Brøndum, 2017, s. 131

³ Brøndum, 2017, s. 130

I Danmark har man inddelt landet i Hovedstaden, Sjælland-Syddanmark og Midtjylland-Nordjylland. Landet bliver derudover inddelt i 10 kredse i alt, 4 kredse i hovedstaden, 3 i Sjælland-Syddanmark, og 3 i Midtjylland-Nordjylland. De 135 mandater bliver delt ud til de 10 kredse alt efter indbyggertal, vælgertal og befolkningstæthed. Ingen kandidat kan stille op i mere end en storkreds. (Se bilag 2)

Udover de 135 kredsmandater er der også 40 tillægsmandater der bliver uddelt for at få matematisk retfærdighed, til de partier der er berettiget et antal mandater. For at få tillægsmandater skal man opfylde en af de tre spærregrænser. (Se bilag 3)

Tillægsmandaterne udregnes ved at trække antallet af kredsmandater, fra det totale antal mandater, som partiet er berettiget til. I trin 4 og 5 fordeles tillægsmandaterne på de enkelte landsdele, og herefter fordeles de ud til de enkelte storkredse i regionerne. En måde at fordele mandaterne på er med Sainte Laguës metode. Det er en divisor metode. det vil sige at man først dividerer med 1 og så med 3,5,7,9 osv. Hvorefter mandaterne bliver delt ud til de partier med højest kvotienter.⁴

Partier kan bruge forskellige opstillingsmetoder til valget. De fleste partier bruger en sideordnet opstilling, ved at bruge denne opstillingsmetode, bliver de personlige stemmer meget afgørende. Hvis en politiker får 10% af de personlige stemmer, får personen også 10% af partistemmerne. Ved at opstille kandidaterne med kredsvis opstilling, så stiller et parti kun en kandidat op i hver af de 92 opstillingskredse. Ved at gøre det kommer navnet på kandidaten til at stå øverst på stemmesedlen. Dette viser vælgerne i kredsen at partiet meget gerne vil have en politiker i folketinget.⁵ Derudover kan man som vælger selv bestemme om man vil stemme på bare et af de opstillede partier, stemme på en kandidat fra et opstillet parti eller man kan stemme på en løsgænger.

---

⁴ Elklit, d. 24. februar 2022

⁵ Brøndum, 2022, s. 230

(Undersøgelser om mandatfordeling)

Før valget skal man først fordele de 135 mandater ud på de 3 landsdele, og før man kan gøre det, skal man først lægge befolkningstallet, vælgertal og areal sammen, for at finde det totale. (Se bilag 4 for eks. og tabel) Det totale skal man bruge senere til at kunne fordele de 135 kredsmandater på de 3 landsdele.

For at bestemme kredsmandaterne tager vi det samlede stemmetal for en af de tre landsdele, og dividerer det med det samlede stemmetal fra hele landet, derefter ganger man resultatet med det antal mandater man gerne vil finde. Så hvis det er kredsmandater, så ganger man det med 135, tillægsmandater 40, og det totale antal mandater for hver landsdel, så ganger man det med 175. (Se bilag 5 for eks. og tabel)

Når man har fundet alle landsdelenes kvota, gælder største brøks metoden. Her giver man først alle landsdelene det antal mandater som deres heltal viser. Derefter skal man kigge på brøkdelen af de mandater der bliver tilovers når man har udregnet kvota. Det parti der derefter har den største brøk, får den næste mandat og sådan fortsætter det indtil alle de 135 mandater er uddelt.⁶

Efter at have udregnet, hvordan kredsmandaterne er fordelt i landet, skal vi finde ud af hvor mange stemmer der går på et kredsmandat, i alle tre landsdele. Altså hvor meget et mandat koster. For at finde antal stemmer pr. kredsmandat, tager man vælger tallet fra en landsdel og dividerer det med 135, hvilket er det for de totale kredsmandater. (Se bilag 6 for eks. og tabel)

Før valget fandt vi ud af hvor mange mandater der skulle i hver storkreds, og i Sydjyllands storkreds blev der uddelt 17 mandater. Efter valget har man fundet ud af hvor mange stemmer og mandater de enkelte partier har fået i Sydjyllands kreds. (Se bilag 7) For at finde ud af hvor mange mandater de forskellige partier skal have ift. deres stemmetal bruges der d'Hondts metode også kaldet divisor metoden. Divisor Metoden går ud på at man dividerer alle partiernes stemmetal med 1,2,3,4,5 osv. og derefter skiftes man så med at give den med det største stemmetal et mandat. De

---

⁶ Poulsen, 2000, s. 14

der har fået mandater er markeret med rødt i tabellen i bilag 6. Som man kan se har socialdemokratiet fået det højeste antal med 6 mandater, efterfulgt af venstre med 3 mandater. Herefter er der tildelt 4 tillægsmandater ud i Sydjyllands storkreds. Ud fra valgresultatet kan vi sammenligne hvilke partier der har fået tildelt tillægsmandater. Radikale Venstre, Dansk Folkeparti, Danmarksdemokraterne og Enhedslisten og har fået 1 tillægsmandat hver. Danmarksdemokraterne havde i forvejen fået 2 kredsmandater, hvor de resterende 3 partier ikke havde fået nogle kredsmandater (Se bilag 8).⁷

Principper for retfærdighed

For at alle folketingsvalg forløber retfærdigt og for at se om de forskellige mandatfordelingsmetoder også forholder sig retfærdigt findes der nogle grundlæggende principper som de forskellige mandatfordelingsmetoder helst skulle overholde. Der er 5 principper i alt. Det første princip hedder Monotoni Princippet. Her gælder den simple regel at hvis parti P får flere stemmer end parti Q så skal P også have mindst lige så mange stemmer som parti Q får. Her gælder denne formel:

$$S_P > S_Q \rightarrow M_P \geq M_Q$$

Det andet princip kaldes stemmefremgang. Her gælder det at hvis det samlede mandattal M er uændret siden det seneste valg, og partiet P får flere stemmer ved det nye valg samtidig med at de andre partier får det samme stemmetal som i det seneste valg. Så må partiet P ikke få mindre mandater til det nye valg end til det seneste.

Her gælder denne formel:

$$\left. \begin{array}{l} S'_P > S_P \\ S'_Q = S_Q \text{ for alle andre partier Q end P} \end{array} \right\} \rightarrow M'_P \geq M_P$$

Det tredje princip forstås ved at intet parti må vinde på et andet partis fremgang. Her gælder det at hvis det samlede mandattal M er uændret siden det seneste valg, og partiet P får flere stemmer ved det nye valg samtidig med at de andre partier får det samme stemmetal som i det seneste valg. Så må alle andre partier ikke få flere mandater til andet valg bare fordi parti P har fået flere stemmer.

---

⁷ DR, 2. november 2022

Her gælder denne formel:

$$\left. \begin{array}{l} S'_P > S_P \\ S'_Q = S_Q \text{ for alle andre partier } Q \text{ end } P \end{array} \right\} \rightarrow M'_Q \leq M_Q$$

Det fjerde princip går ud på at Alabama Paradoxet ikke må forekomme. Hvis mandaterne øges fra tidligere valg, men stemmetallet er uændret for alle partier, er der ikke nogen partier der må få mindre mandater.

Her gælder denne formel:

$$\left. \begin{array}{l} M' > M \\ S'_P = S_P \text{ for alle partier } P \end{array} \right\} \rightarrow M'_P \geq M_P$$

Det sidste princip handler om at kvota skal respekteres. Det betyder at når et partis mandater skal udregnes. Skal man finde kvota ved at runde kvota op eller ned.⁸

Vardekredsen:

Hvis man tager et kig på Vardekredsen ved det seneste valg så vandt Socialdemokratiet i 2022 med 24,2% af stemmerne (Bilag 9). Venstre havde det næststørste antal med 23,2% af stemmerne. Dog vandt Venstre Vardekredsen ved det forrige folketingsvalg, men deres antal af stemmer er faldet med 11,9%, hvilket har haft en funktion for at Venstre er blevet overhalet af Socialdemokratiet. Frie Grønne ligger i bunden, med kun 0,1% af stemmerne.⁹ Det kan betale sig, for Socialdemokratiet og Venstre at stille op i Varde kredsen, da en stor del af stemmerne ligger hos de to partier, og giver gode resultater til valgkampen. Sydjyllands storkreds og vardekredsen minder meget om hinanden, da de førende partier i vardekredsen, kan sammenlignes med Sydjyllands storkreds, fordi de største partier deler placeringen.

---

⁸ Nørre G, efteråret 2015

⁹ DR, 2. november 2022

Diskussion (Er demokratiet retfærdigt i Danmark?)

Mange partier i Danmark mener at den måde stemmerne bliver talt op på, og den måde mandaterne bliver fordelt på er uretfærdig. Folketingsmedlem Jacob Lund vil gerne have reglerne ændret så der kan komme 100% retfærdighed. Han vil gerne have det ændret så de personlige stemmer tæller mere, og man vil ikke have mulighed for at flytte rundt på stemmerne. Det samme mener professor fra Aarhus universitet Jørgen Elklit, han siger at man burde overveje om man skulle ændre stemme systemet så det er primært de personlige stemmer der tæller. Jørgen Elklit mener at det vil hjælpe borgerne med at forstå valgsystemet bedre.¹⁰

Socialdemokraterne vandt folketingsvalget i 2022. *“Der er ikke rødt flertal i Danmark, kun i folketinget [...] Valgloven skal laves om”*, siger venstre-politiker Jan E. Jørgensen på Twitter. Til valget fik socialdemokratiet 1 mere mandat end deres stemmetal angav. Det ekstra mandat skyldes at det danske valgsystem er lavet så proportionaliteten mellem antal stemmer man får og antal mandater man får, er det samme, siger valgforsker og professor i statskundskab Peter Kurrild-Klitgaard fra Københavns Universitet.¹¹ De blå og lilla partier fik 68.209 flere stemmer, end rød blok. Den ekstra mandat socialdemokratiet fik, skyldes to grunde, den ene er d'Hondts Metode. Den anden grund er valgloven paragraf 77, der siger at fordelingen af kredsmandater er endelig, så man kan ikke ændre fordelingen, når et parti får flere mandater, end stemmetallet siger.

Retfærdighed og paradokser

Når vi i Danmark vælger at bruge bl.a. største brøks metode. Så får hvert parti den andel af mandaterne som deres stemmetal udgør. Men der er nogle paradokser ved største brøks metoden som ikke er særlige retfærdige if. de generelle principper. Her er Monotoni Paradokset et tydeligt eks. Hvis man sammenligner bilag 10 og 11 med hinanden, er det tydeligt at se at parti A og B får flere stemmer i bilag 10 end i 11. Og parti C får flere stemmer i bilag 11. Forskellen her er at A og B's tilbagegang og C's fremgang gør at parti C taber et mandat og B vinder et. Og det er ikke retfærdigt fordi et partis fremgang må ikke gøre at man taber et mandat. Derfor gælder Monotoni Paradokset her.

---

¹⁰ Anfred, d. 22. december 2014

¹¹ Hansen, d. 10. november 2022

En anden uretfærdighed der kan opstå ved at bruge divisor metoden er Alabama Paradoxet. Hvis man sammenligner bilag 10 og 12, er forskellen uddelingen af mandater. Her mister C et mandat fordi der bliver givet et mandat mere hvilket ikke er særlig retfærdigt.¹²

Konklusion

Valgsystemet i Danmark gør at både store og små partier har fordele i en valgkamp. D'Hondts metode, giver fordel til de store partier. De små partier har fordel ved Sainte laguës metode. Grundet forholdstalsvalg i Danmark, medføre det besvær for de små partier at komme med i regeringen. Et stort parti kan vinde valget funderet på mandater, selvom den modsatte blok har flere stemmer. Derfor er det mere kompliceret at danne regering, da flertallet på blå blok sagtens kan stemples ned af et større parti fra rød blok, grundet mandater antallet. Denne form for sejr er matematisk retfærdig, men ikke særlig demokratisk retfærdigt, fordi der er mange flere der stemmer for at få en blå regering. Det danske valgsystem er indrettet til at sikre størst muligt proportionalitet, men det er svært at opfylde alle krav

---

¹² Nørre G, efteråret 2015